

gyárból a fény felé

szöveg text SOMOGYI KRISZTINA

Hamvas Béla írja: „Az ünnep a kollektív lét megvalósulása. Minden közösség ünnepi.”

Ez a gondolat azért kívánkozik a Herendi Porcelániumról szóló írás elé, mert a város és az ott élők története szétválaszthatatlan, épített környezet és közösség összefüggése nyilvánvaló. E kapcsolódás felfejtése nem magyarázkodás, az építészet történetekkel való alátámasztása, hanem a helyszínen jól érzékelhető minőség, amely természetesen túlmutat pusztán funkcióin. Az érzés összetett, szavakkal csak részleteiben felbontható, hiszen térbeli kiterjedésénél fogva teljességében csak a benne lévés által felfogható.

Elsőként talán az érinti meg a Herendre látogatót, hogy a városközpont a gyár környékén van kialakulóban. És ez így természetes, így őszinte, hiszen a kézműves üzem nemcsak a város hírnevét adja, de az ott élők mindennapi kenyerét is. A gyár minden ember személyes ügye, sok generáció óta nincs olyan család, amelyben valaki ne dolgozna ott.

A Herendi Porcelángyárról szóló krónikák 1826-ról majd 1839-ről emlékeznek meg, a Stingl, később a Farkasházi Fisher családot emlegetik. A történet néhol elvész a Bakony ormai közé beszorult ködben, de a fejlődéstörténet mérföldkövei a világ számára is ismertek: az ott készült porcelán Párizs, London vagy New York viláگیállításain is nagy sikert arattak.

A porcelángyár legújabb sikerperiódusa 1993-ban kezdődött, amikor a gyár (75%-ban) dolgozói tulajdonba ment át. Valami nagyon nemes dolog történt: a tulajdonosok összefogtak, és nemcsak a gyárat lendítették fel közös erőből, hanem eldöntötték, hogy a megtermelt nyereségből közösségi épületet emelnek. (Ez már új minőség az együtt akarásban, olyan pont, amikor a személyes érdek fölé nő a közös akarat.) Versenypályázatot hirdettek és Turányi Gábornak szavaztak bizalmat. Neki hitték el, hogy képes lesz szándékukhoz méltó épületet felhúzni a Porcelángyárral szemközti területen. Pár hónapja kész a mű. Igazi közösségi szemlélet mutatkozik rajta. Lett ember léptékű piazza, körbevezető

építész **architect** TURÁNYI GÁBOR
fotó **photo** SZENTIVÁNI JÁNOS

Herend

árkádors, a tér túloldalán lassan mélybe tűnő lépcsők, ott újabb, falusi léptékű terek: kisebbek, védettek, zártak – hogy minden alkalom saját léptékben ünnepelhessen. A földből pedig furcsa épületek emelkednek. A téglát sárból, hozott agyagból helyben égették. Mint sárgálló őszi erdő, finom átmenetekkel, felületi játékokkal bír ez az anyag. A falat meg úgy rakták, mintha fúga se volna, csak a téglák egymáson, úgy, mintha titokzatos erő tartaná őket egybe. A sarkokon pedig Schrammel sárkányai vigyáznak, már békések, hisz a téglákba átlehelték a tüzet. A falak rücskös, durva felületének lezárása a pala tető. A puha, matt felület sötétszürke összhatása csak pillanatnyi állapot, napra fehéredik, majd hirtelen teljesen befeketedik, ha jön az eső.

Az épületegyüttes három jól szeparálható egysége a kétszintes kerámia mintabolt, a vendéglő és a bemutatóműhely. Építészeti szempontból figyelmünket szerintem érdemes ez utóbbira összpontosítanunk. A csoportok számára látványosságként mutogatható műhelyben valódi munka folyik. A különböző fázisok a kétszintes térben jól szeparálhatóak, egyik helyszínből a másikba köztes tereken áthaladva, zsilipeléssel juthatunk. Finom építészeti gesztusok ezek. Azt a célt szolgálják, hogy a turistaidény tetőpontján se legyen teljes a zavar, legyen hely hol összegyűlni, megpihenni, talán egy kicsit el is me-rengeni. A manufaktúra különlegesen szép terekből szerveződik a pincéktől körkörös-haladva felfelé. Az útvonal egyik kivételes helyszíne az épület hátsó részében felvezető lépcsősor, amelyet a falban elhelyezett matt üvegtéglák és a rajtuk beszűrődő fény tesz lenyűgözővé. A tér amúgy számtalan igényes belsőépítészeti megoldást tartogat: Ignác Erika fiatal belsőépítésznek és egy környékbeli faüzem gondos mesterembereinek köszönhetően a nyersfa bútorok, nyílászárók, hatalmas ajtók valóban szépek.

Az épület ereje abban rejlik, hogy Turányi megérezte, a herendi közösség léte ünnep, s tőle várják szentélyük megépítését. Ősi feladata ez az építésznek, amely nemcsak tudást és őszinteséget, de magas szintű spiritu-

alitást is megkíván. Talán ebben a helyzetben érthető igazán, miért idéz ez a herendi épület kínai pagodát, sumér zikkuratut, ősi szentélyet. Miért a földbe markol anyagért Turányi Gábor, miért a tűz által emel magasba falat, s végül hogyan sikerül eljutnia tégláról téglára az égig. E felemelkedés helyszíne a manufaktúra folyosója fölötti kürtő. A furcsa perspektívát a falak finom geometriája és a téglarakásának rafinált rendje fokozza. A torony alján megállva, akarva-akaratlanul feltekint az ember. A kürtő tetején az áttört falon itt-ott beszökik a fény- a gondolat kiszáll a lyukakon ember feletti régiókba. Mi ez ha nem transzcendentalitás? Ember és Istenség találkozás a két munkafázis között, a köztes térben. Közösség, amely ebben az épületben éli meg, hogy ünnep.

Out of the Clay and into the Light

“Celebration is the realisation of collective existence. Every community is a cause for celebration.”

The saying by Béla Hamvas, Hungarian writer and philosopher, resonates with the Herend commercial centre because the stories of the city and its inhabitants are inseparable, and the integral relationship of the built environment and the community is prominent. The unveiling of this liaison is not futile tale-telling, nor is it an unnecessary amendment of architecture by feeble stories – it is a palpable quality, which naturally has a connotation beyond its function. The feeling is rather complex, which words are hardly adequate to convey.

The first thing that strikes the visitor in Herend is the fact that the emerging city-centre is adjacent to the factory area. This is only natural and honest -the arts and crafts plant is the safeguard of fame and prosperity, to put it bluntly: a way of earning a crust for the majority. The factory is a heart-felt, personal project for

every citizen in Herend. There is no family in town without an ancestor who worked a lifetime in the business. Chronicles about the porcelain factory go back as far as 1826. Sometimes the story tails off in the fog of the nearby Bakony hills, but somehow it always ends with a resounding success. Herend chinaware reaped acknowledgement at the world exhibitions of Paris, London and New York.

The latest upsurge started in 1993, following a deregulation process, when employees bought off 75% of company shares. Something unusual happened here: the new owners formed a community league, defending their interests. They not only brought the factory to prosperity by joint effort but also agreed to reinvest the profit and erect a community building. Self-regulation and overall prospects transcended personal interests. A tender was put out, which Gábor Turányi won. He was granted full support and trusted with a construction that would express for the whole world the ideas of a small industrial town. The building is finished, it is standing there, exhibiting a true community approach. Spaces were created: human scale piazza, encircling arcades, stairs dissolving gently into the depth at the other end of the square, leading to places shaped to the needs of locals. These are smaller, more protected and enclosed areas providing each event with the opportunity to celebrate on its own scale. Strange buildings rise from the ground.

Bricks made of transported clay were burnt on the spot. This material resembles the autumn forest full of subtle shifts in shade and playful surfaces. Walls seem to have been laid without mortar, as if bricks were kept in place by a magic force. The sculpted dragons have exhaled all their fire into the bricks, so they guard the corners of the building in balanced complacency. The rough, rugged surface of the walls is given completion by the slate roofing. The soft, matte dark grey effect of the surface is only temporary – as soon as the sun is out, it will bleach into white, or fade into black, if hit by rain again. There are three distinct units in the building complex: the two-storey showroom, the restaurant and the showcase workshop, the latter

being the most noteworthy from an architectural standpoint. The workshop is a small-scale, functioning replica of the factory proper, at the same time serving as a real-time spectacle for visitors. The various phases are clearly separable. These are subtle architectural gestures to avoid chaos even at the peak of the tourist season, to offer space for get-together, rest or contemplation. The manufactory is organised from exceptionally beautiful spaces circularly ascending from the cellars. The route is marked by the enthralling sight of the stairs at the back of the building, enchanted by glass bricks embedded in the wall and the light infiltrating through them. There are various sophisticated solutions of interior design: wooden furniture, windows and large doors, designed by Erika Ignác.

The strength of the building lies in the architect's realisation that the existence of the local community is a cause for celebration, and his ability to construct their sanctuary. This is an

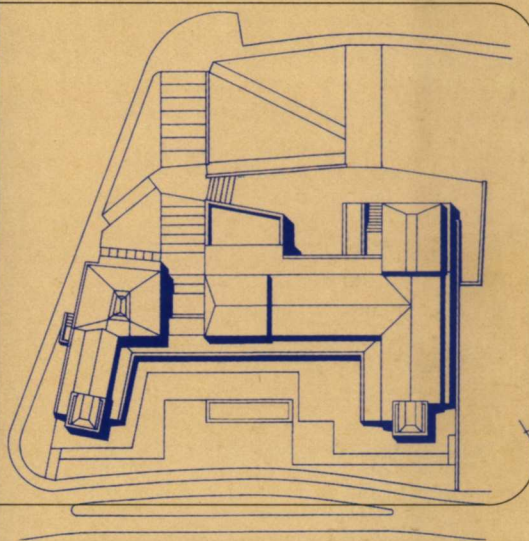
ancient mission of the architect, which requires not only knowledge and sincerity but high-level spirituality too. This situation explains the building's distant but discernible resemblance of Chinese pagodas, ziggurats and ancient oracles. It makes one comprehend why Turányi reached for the earth in search of material, why he raised a high wall by fire, and how he managed to ascend to the sky brick by brick. The venue of this ascent is the vent above the manufactory's corridor. The unusual perspective is accentuated by the delicate geometry of the walls and by the smart order of bricks. Standing at the foot of the tower you look up involuntarily. Light seeps in frisking through the discontinuous wall at the top of the vent – thought spills out through the holes into a sphere beyond man. Are we talking about transcendence here? It is the concurrence of Man and God between two phases, in no man's land. This is a community that understands and celebrates its existence in building.

Porcelán

AZ elefánt boltban

szöveg text VARJASI FARKAS CSABA

Herend kisváros. Híres kisváros, szorgos bennszülöttekkel, akik szép csendesen, aprólékos munkával javítják az országos GDP/fő statisztikát. Hol vannak már azok az idők, amikor a szépelemlékű Intertourist bolt betonyp lapokból tákolt kuckójában utószezonos turisták kézről kézre adogatták a handgemalt nippeket?! Ma már komplexum van, olyan, amitől egyrészt sárgulnak a Hollóháziak, másrészt tömött sorokban jönnek majd a Setra buszok.

Talán nem illik bevallani a kritikusnak, hogy sutba dobta a jól bevált terület- és távolságtartó objektívet (lásd: "Ne tessék fáradni, építész úr, majd én végigjárom a házat egyedül!"), de hadd legyek őszinte: Turányi Gábor idegenvezetése és adomái legalább annyira meggyőzőek, mint az építő kritikával illetett objektum maga. Nem kifogásokról és körülményekről esik szó, hanem történetekről, emberekről, kudarcról, büszkeségről, örömről és balítéletéről. A ház? Az önmagáért beszél.

Herend Páral-regénybe illő városka, csak vegyipar helyett a porcelángyár szervezi a közösséget. Az új komplexum is közös és nehéz döntés eredménye, össznépi beruházás, fizetésből áldozott részvények, visszaforgatott nyereség, kollektív felelősség áll a háttérben. Használatból kikopott fogalmak. A pályázat fordulói nem csak egy adott építészeti feladvány fázisai, hanem egy közösség szellemi vívódásának stációi is. A falusias beépítéssel játszadozó korai koncepcióterveket lassan és sok vitával gyúrták át nagyvonalúbb, koncentráltabb tömegekké. A helybéliek dicséretére legyen mondva, hogy bíztak egy olyan terv megvalósulásában, ami a kisvárosi értékrend és érzésvilág számára általában túlságosan ipari

az a fajta bizalom, ami legtöbbször hiányzik a megrendelő/tervező viszonyból: a szorgalommal és alázattal kitanult szakma, mások professziójának tisztelete.

A szabálytalan U-alakú beépítés nyomán az üzem főbejáratával szemben új közösségi tér, piazza alakult ki. A bal oldali szárnyban kapott helyet a munkafolyamatokat bemutató Minimanufaktúra, a középső keresztszárnyban kávézó és étterem, a legnagyobb jobb oldali blokkban pedig a gyár termékeit bemutató porcelánbolt. A programból adódóan a komplexum három oldalról körüljárható és mindkét hosszanti homlokzata kitérítetett szerepet és önálló karaktert kapott. A hátsó front mögött húzódik a parkoló, ezért a délnyugati fertály kifejezetten az érkező látogatókra koncentrál: a szintkülönbséget kihasználva támfalak védősánca vezeti a tekintetet, mögöttük kövezett udvar, ami egyszerre szolgálja az étterem feltöltését és alkalom adtán szabadtéri rendezvénynek is helyet ad. A tekintélyes méretű, kívülről megközelíthető vizesblokk gondos előrelátás: a sátras lagzi vendégei és

a parkolóból érkező turisták bolyongás nélkül megtalálják. A középső szárnyban elhelyezett kávézó és étterem teraszáról kilátás nyílik a környező dombokra. Impozáns, palával burkolt lépcsők vezetnek át a piazzára a manufaktúra felőli oldalon, illetve egy keskenyebb lépcső visz rakott kőfallal övezve a bolt bejáratához.

A piazza felőli homlokzat kisebb léptéket és statikusabb tömeget sugall. A három tömböt U-alakban körbefutó pillérsor fogja össze, erre ül rá a mediterránosan előreugró párkány, fedett kerengőt alkotva. Szabályos rendbe ültetett fák fokozzák a klasszikus harmóniát. A három szárny funkciójának megfelelően különbözik egymástól. A manufaktúra zártabb, iparibb tömegét két végén egy-egy csonka torony koronázza: egy kisebb a bejáratnál, és a komplexum egészét meghatározó nagyobb a hátsó traktuson. Nem is annyira tornyok ezek, sokkal inkább téglából rakott kürtők, beépített üvegtéglákkal, melyek nappal sejtelmes fénypázmákat bocsátanak a belső térbe, éjszaka pedig lanternaként világítanak egészen a városhatárig.

A manufaktúra belső tere összetett és hálás feladatnak bizonyult, amit az építész játékos tobzódással és komolyan átgondolt térszervezéssel oldott meg. A munkafolyamatok logikája és helyszükséglete, illetve a látogatók szabályozott útvonala adja az eseménysort, amire a tereket és közlekedőket felfűzték. Az L-alakú tömeg keskenyebb hosszanti traktusa a telekhatár vonalát követve elfordul a hátsó szárnyhoz képest, így a trapézoid torony belsejében a közlekedőhíd a hosszanti tengelytől enyhe hegyesszögben nyílik, lenyűgöző szabad légteret hozva létre a felfelé szűkülő építményben.

A manufaktúra műhelyeinek tiszta vonalú berendezését Ignác Erika tervezte, remek formaérzéssel. A puritán vonalvezetést oldják a meleg, taktilis anyagok és a játékos parafrázisok, mint például a földszinti műhelyekben terpesztett lemezből konstruált, dongaboltozatot formáló áttört álmennyezet, ami erőlködés nélkül, finoman idéz ipari előképeket. A porcelánbolt elnyújtott tömbje egészen másfajta teret és hangulatot kínál. A szabályos téglalap alaprajzú tömegbe

monumentálisan úszik be az ellipszis alakú galéria, ahol az exkluzív termékek, komplett étkészletek sorakoznak. A galéria csúcsa hajóorrként hasít a négyzetes előcsarnok szabad légterébe. Az elegánsra hangolt, talán csöppet túlságosan kiglancolt belső tér frappáns ellenpontja az előcsarnokba beforduló, rusztikus külső téglaburkolat, ami jótékonyan emlékeztet arra, hogy a gyönyörű máz alatt a porcelán lényege mégiscsak a gonddal kiválasztott és keményre égetett föld. A felhasznált anyagok ugyanezt a gondolatot közvetítik: durva, szabálytalan terméskő; porózus, esetleges árnyalatú, vakolatlan téglák; természetes palával fedett tető és elnagyolt pala-lapokból rakott lépcsők. A sötét földszínek mégsem teremtenek komor összehatást. A pillérekkel övezett, védett tér öble, az arányosan ritmizált tömegek és a

következetes lépték feloldja az ipusztíriális formák és anyagok szigorúságát. A falba itt-ott beépített domborműves téglák – helyi fiatalok szabad ujjgyakorlata a gyár egy félreeső sarkában – személyes hangulatot kelt, és ami ennél is fontosabb: erősíti a helyi közösség egyéni kötődését az új épülethez.

Turányi Gábor és társtettesei átgondolt, igényesen tervezett és kivitelezett, sablonoktól mentes épületté formáltak egy bonyolult közösségi, kulturális és üzleti programot. A hangsúly a közösségi jellegen van: a megmentett tiszafán, a Teri néni házához és kertjéhez illeszkedő jobb oldali traktus kialakításán, a helybeliek munkáját büszkén bemutató hatalmas kirakatokon. Szakmai, emberi és anyagi tényezők ilyen szerencsés együttállása ritka példa a hazai építészetben.

Herend is a small town. Small but famous, with hardworking natives who quietly improve Hungary's GDP/capita average with meticulous expertise. Gone are the days when a shabby old hut filled in as municipal gift shop, serving off-season German tourists with hand-painted knickknacks. Now a whole complex is there to put rival Hollóháza to shame and attract coach-loads of visitors.

Perhaps it is not wise for a critic to confess that he left the well-worn objectivity behind (see: "Thanks, Mr. Architect but I'd rather walk around the house at my pace.") but I must be honest: the guiding and storytelling of architect Gábor Turányi are as convincing as the building itself. There are no ifs and ands, pots and pans, after all and die-hard persuasion; the man tells

stories about local people, about failure, pride, bliss and prejudice. The construction? Enough said, let it speak for itself.

Herend is a small town, the kind you find in bittersweet Czech novels by Vladimír Páral, only it is the local china factory that sets the pace of life here, rather than some rusty chemical plant. The new community and commercial centre was conceived with joint effort and born with hard labour – everybody chipped in a percentage of their salaries and savings for a share, profit was reinvested and responsibilities shared. Notions that today's developers hardly ever frame in their paradigms. Rounds of the tender were not only phases of an architectural puzzle but also stages of an intellectual rally. Early sketches of a rather rural building concept were gradually worked into more illustrious and concentrated volumes. Round applause for the people of

Herend, who eventually trusted an architectural programme that embodies an industrial, emphatically urban, and God forbid but even cosmopolitan aesthetic ideal, which is usually alien to a small town disposition. A key to success is possibly the trust that most often client and architect mutually lack: a respect for the other's profession, humility and diligence.

The complex forms an irregular U-shape, cradling a new community space – a piazza – opposite the main gate of the factory. The left wing functions as a showcase workshop open for visitors; the central block is for recreation, housing a restaurant and a café; the right wing has the largest floor space, containing the proverbial china shop and a bowling alley underneath – hence the elongated shape, as an architectural predisposition for the favour of many a local Lebowsky! The complex has three open façades and both the south-western and north-eastern elevations show distinct characters. Visitors are expected to arrive at the parking lot, so the south-western façade concentrates on that aspect: the sloping terrain facilitated an array of supporting walls that guide the eyesight smoothly to the main volume. A back court doubles as service area for the restaurant and a temporary open-air venue. A large block of toilets with direct entrance from the open is a prudent foresight: it can serve the guests of an open-air event as well as the tourists fresh off the bus. Café and restaurant terraces offer an engaging vista towards the neighbouring hills. Impressive stairs lead to the piazza along the

manufactory and a narrow staircase by a stone wall takes visitors to the china shop. The elevation from the piazza suggests more modest proportions and a quiescent volume. The three wings are girdled with a row of pillars supporting the protruding canopy – a cloister of Mediterranean ambience. The three wings differ according to their functions. The manufactory is more solid and industrial, enclosed by a pair of truncated towers on both ends, chimney stacks rather than towers proper.

The interior of the manufactory proved to be a complex and demanding task, which the architect solved with a playfully lavish nonchalance and seriously meticulous spatial arrangement. The logistics of technology and the route set for visitors comprise an event horizon that interior spaces and corridors are strung along. (It might sound a wee bit like a Stephen Hawking axiom but the reality is much more pleasant, believe me.) The longer stem of the L shape is slightly tilted from the orthogonal grid, following the overall shape of the site. As a result, the free-standing little bridge inside the trapezoid tower noticeably widens, revealing a stunning open space that narrows step by step towards the top of the stack. Puritanical lines of the clear-cut furnishing of the workshops – impeccably designed and produced – are abated by warm, tactile materials and playful architectural pastiche, such as the imitation vaults on the ground floor, constructed of metal mesh and layered wood, whimsically paraphrasing early industrial buildings.

Inside the strictly rectangular, slender volume of the china shop, an elevated elliptic platform with exclusive dining sets on display seems to be floating. The tip of the gallery thrusts into the open space of the small entry hall. The elegant, somewhat too pompous and uptight shop interior is nicely counterbalanced by the rustic brickwork that turns around the corner and invades the entry hall with a cheeky gesture, a blatant reminder that beneath the wondrous glazing the essence of fine chinaware is carefully selected and hard-baked earth, after all. Materials all around the building convey the same idea: rough stone; porous, irregularly coloured, unplastered brick; natural slate roofs and large, roughly finished Chinese slate stairs. Dark earthen colours pervade without rendering a sombre atmosphere. The sheltered piazza rimmed by pillars, the proportionate dynamics of the volumes and the consistent rhythm moderate the austerity of industrial forms and materials. Embossed, decorative bricks – the work of local youth, a funky workshop that the management greenlighted for the pure fun of experimentation – render functional spaces more personal, reinforcing the interest of individuals and the whole community in the new complex.

Gábor Turányi and his accomplices animated an elaborate cultural, corporate and community program into a proficiently designed and constructed building, evading common aesthetic and architectural stereotypes. The emphasis is on the community: a salvaged tree by the entrance of the shop, the special deal that determined how the right wing aligns with the lot of the old lady next door, the shop windows that boast with the arts and craft that local hands produce. A rare constellation of professional expertise, human attitude and financial factors, the commercial centre in Herend is hopefully something of a trend-setter in Hungarian architecture.

crosssection

az interaktív szentély

szöveg text JANCSÓ ANNA

Mikor ismerőseim körében - valami véletlen folytán - felmerül a "Herendi Porcelán" témaköre, a társalgás majd minden esetben könnyhullatós, görnyedős nevetőizom-edzésbe fullad, miután a "Kardját élező huszár", valamint az ötvenes évek táján kult-szimbólummá vált focista figurák felidézésén sohasem sikerül túllépni. Herend ugyanis osztozott társai sorsában, amennyiben az átkos korszak mű-matyóhímezést kiagyáló, kultúra-teremtő kedve itt is nyomát hagyta lepkés-virágos éjjeli lámpák, sohasem volt magyar motívumokkal ékesített étkészletek, neo-pásztor csendéletek képében.

A város és a gyár szétválaszthatatlan, prosperáló élete, a kézművességhez és tárgykultúrához való feltétlen kötődése az elmúlt évek során kibújt a kemencék és festőműhelyek zárt falai közül, s a porcelángyártás elsődleges szerepét a közterek felé közvetítve új urbanisztikai koncepciót hozott létre, aminek része a nemrégiben elkészült, Turányi Gábor és irodája által tervezett Porcelánium is.

A komplexum egyszerre élő emlékmű és interaktív múzeum, amely kávézójával, mintaboltjával, a végigjárható manufaktúrával és a nagy múltú helyi tekecsapatnak otthont adó gurítóteremmel nem csak az iparágának, de a helyi társadalmi életnek is bemutatóterme. Ez az épület pedig mindenképpen megdönti azokat a megrögzött sztereotípiákat, miszerint Herend a német turistákat ellátó giccsgyár. A Turányi és Simon iroda épülete mit sem hordoz magán a túlcicomázott porcelán-variációk világából, sokkal inkább azzal a tisztelettel parancsoló, részleteiben mégis játékoságot hordozó tulajdonsággal rendelkezik, mint a gyár kollektívái közül sokszor – méltatlanul – kifelejtett klasszikus termékek, aprólékos, ázsiai motívumokkal díszített vázák, finom visszafogottsággal megálmodott edénycsodák. A sztereotípiáktól ilyen módon való – tudatos, vagy tudatalatti – mentesülés pedig ez esetben azért is fontos motívum, mert a gyár képviselőinek elképzelései, a dolgozók keze munkájából született, a régi időket idéző címerezett téglafalrészek ez esetben a városképi koncepció helyi megítélését markánsan közvetítik.

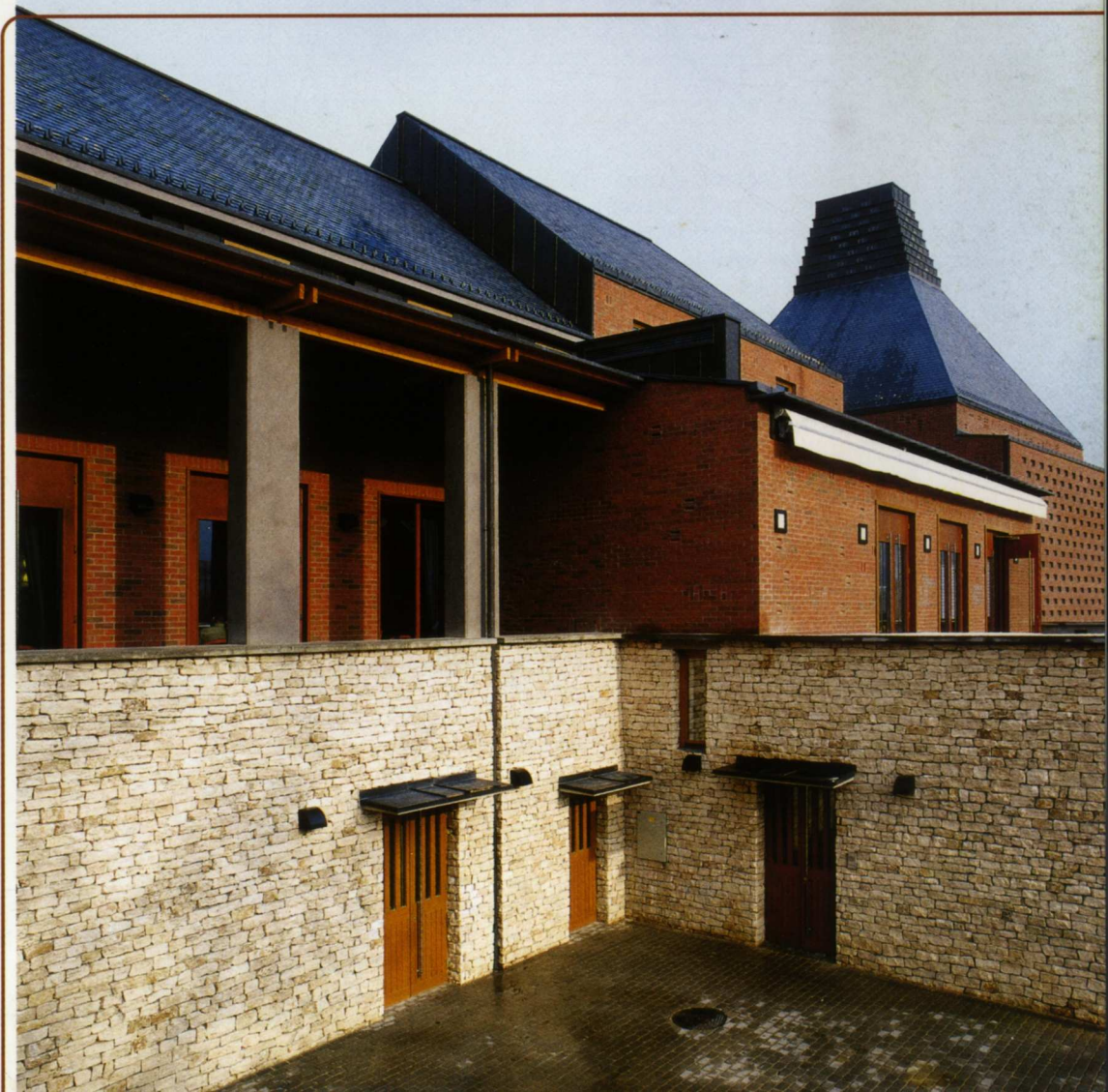
Talán kissé szokatlan épület született ebből az együttműködésből. A kézi vetést imitáló külső téglaburkolat, a kínai pala külső díszburkolat és a két oldaltraktus égetőkemencékre emlékeztető tömbje egyesek számára talán komornak tűnhet. Az építészeti koncepció azonban sokkal finomabb, rafináltabb, mint azt az első benyomás alapján gondolnánk. Ennek az épületnek arca van, de nem a magyar organikus iskola szem-száj-orr koncepciója értelmében – egyszerűen az összes lehetséges irány felé megmutatja magát. A robusztus oldal-szárnyakat, a maja piramisokat idéző tetőszerkezettel ellátott manufaktúra tömbjét egy keskeny középtraktus köti össze. A gyár épületei felé tekintő, kerengőhöz hasonlatos előtetővel ellátott együttes a szemben álló klasszicista házra fordulva mediterrán hangulatú, nyílt terecskét fog közre. Ugyanez a koncepció ismétlődik meg némileg módosult formában az épületnek a parkoló és az országút felé tekintő homlokzatán is. Az étterem és kávéház váltakozó mélységű

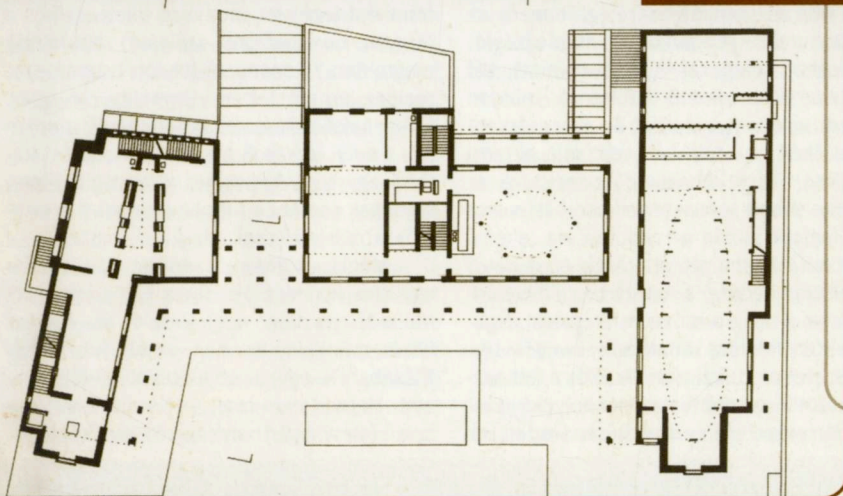
teraszai, a föléjük nyúló árkád egy meglepően új, mégis a korábbi nézettel azonos formavilágú képét tárja fel az épületnek.

Az „arc” tehát ebben az esetben nem valamiféle ál-szemiotikai réteg, hanem az architektúrális gondolkodás alapfeltétele: a szélesebb rétegeket vonzani hivatott, két fő köztér felé tekintő épületnek minden irányból valóban az épület és a hozzá kapcsolódó külterek felé vonzania az arra tévedőket. Ez a koncepció szerencsére az épületbelsőben sem szenved csorbát, s erre talán legjobb példa a manufaktúra, ahol a korábban alkalmazott áttörések és a belső tér feltüremkedése a tetőtérbe, illetve kifestülése a héjig a múzeumlátogatás szigorú érzetét feloldva átlátható, levegős tér-szerkezetet produkál. A tervező és a felhasználó közötti kompromisszumok folytán időnként természetesen csorbát szenvedett az

építészeti koncepció; a mintabolt levegős tere, melyet a külső, durva burkolat befordítása a külvilág felé nyit, s ahol az ellipszist formáló második szint függesztett platformként lebeg az utcaszint felett, sajnos a tárgyak bemutatását szolgáló „zsúfolásig megtelteni” koncepció folytán csupán nyomaiban érhető tetten. Ugyanígy, az Ignác Erika belsőépítész és bútortervező munkáját, s helyi iparosok precizitását dicsérfő bútorok egyszerűsége sajnos a vendéglátó-ipari egységek esetében már alulmaradt a provinciálisabb közízléssel való küzdelemben.

Mégis, a herendi épület- és köztér-együttes koncepciója olyan különleges, sőt különös példája megrendelő és építész közös munkálkodásának, amely funkcionálisában is egyedi objektumot eredményezett. Herend nem csak a „Kardját élező huszár” ízlésvilágát hordozza örökségként.

Interactive Shrine

Occasionally, when the topic of Herend porcelain pops up during a discussion with friends, the conversation falls flat on tear-dropping laughter and exercising our abdominal muscles at the expense of charming knickknacks. We never manage to get beyond conjuring up the images of the "hussar edging his sword", or hailed soccer-players of the 50's. Herend shared the fate of its companions. The past epoch left heavy scars of its temperament for fake folk embroidery and centrally planned culture cultures here too: butterfly-and-flower ornamented lamp shades, cutlery sets and neo-shepherd still-lifes adorned with Hungarian motifs that never existed.

The inseparable and prospering life of town and factory, the unconditioned devotion to craftsmanship and objects seeped out from the closed world of furnaces and painting studios; the primary role of porcelain manufacturing was turned towards public spaces and a new urban concept was born. The new complex is both a live monument and an interactive museum. The café, the display of the complete procedure of manufacturing, and the bowling room make the building an exhibition hall of the industry and local life. The architectural concept refutes the stereotypes that define Herend as a kitsch-factory catering to German tourists.

The building does not bear any traces of the far too prank porcelain variations. It is rather tuned in to the tradition of classic products – vases decorated with delicate and minutely elaborated Asian motifs, amazing artefacts of subtle taste. Conscious or subconscious, the avoidance of set patterns is a crucial aspect here. The blazon-covered brick wall-pieces – the handiwork local factory-workers – clearly convey the judgement locals pass on the new urban concept. The external brick cladding, reminiscent of traditional hand-cast adobe, and the external decorative surface of Chinese slate might appear to be a touch dismal. The two side wings that resemble kilns further accentuate this disconsolate image. However, the architectural concept is a lot more delicate and ingenious than the first impression might suggest. This building has a face, but not in the Hungarian organic school's debilitating, infantile, "eye-mouth-nose" concept. The idea is simple: the building has to expose itself in all possible directions.

The robust side wings with a roof structure that evokes Maya pyramids are bridged by a narrow transitory block, whose canopy resembles a meditative cloister. The cross wing faces the classicist building and the main gate of the factory opposite. The whole ensemble embraces a small open square of Mediterranean air. The same concept is reiterated in a slightly variegated form on the south-western façade, facing the parking lot and the main road. The central wing unveils its true face on this front. The terraces of the

Schrammel Imre, Szekeres Károly
 VILÁGÍTÁSI TANÁCSADÓ
 Haász Ferenc (ERCO)
 SZERKEZETTERVEZŐ
 Hegedűs Péter
 ÉPÜLETGÉPÉSZ TERVEZŐ
 Tuczai Attila
 ELEKTROMOS TERVEZŐ
 Bárány Attila
 ÉPÜLETSZERKEZETI KONZULENS
 Becker Gábor
 ÉPÍTETŐ
 Herendi Porcelánmanufaktúra Rt.
 BERUHÁZÓ
 Óbuda Újlak
 Beruházásszervező és Fővállalkozó Rt.
 KIVITELEZŐ
 Zalai Általános Építési Vállalkozó Rt.
 SZERKEZETÉPÍTÉS
 Swietelsky Út-Vasút Kft., Dunakeszi
 LAKATOSMUNKÁK
 Kocsi Attila, Zalaegerszeg MA-SZIN Kft.
 TÉR BURKOLAT
 Semmelrock Stein+Design Burkolatkő Kft.
 RÖBEN TÉGLA
 Integrál Kft., Székesfehérvár
 KÍNAI PALAKÓ
 LB-Márvány és Gránit
 KAZÁNRENDSZEREK
 Viessmann Fűtéstechnika Kft.
 TERMÉSKŐ
 Szenzál 2000 Bt.
 LÁMPATESTEK
 Reflect Kft.
 Lysis Fényrendszer Stúdió

restaurant and café and the arcade stretching over them present a surprisingly novel image of the building, which nevertheless is tuned to the proportions of the overall perspective. The "face" is not a pseudo-semiotic layer here. It is the basic condition of the architectural concept – the building is facing two major squares, supposedly addressing a wider public, and its mission is to attract passers-by coming from various directions. Fortunately, the basic concept is preserved in the interior too. The manufactory is the best example, where the interior breaks into the attic and stretches up to the roof. The expanded interior produces an accessible and airy spatial structure and makes the toils of the classic art-exhibition promenade fall into oblivion.

Naturally, the architectural concept got bruised occasionally by the compromises between designer and client. The entry of the spacious showroom frankly opens with the rough exterior cladding protruding into the interior, and the elliptical second floor hovers in the space as a magically suspended platform – nicely conjured but to little avail, as the "fill-it-up-to-the-brim" concept of exhibition policy makes most of the architectural allures hardly perceptible. The simple but effective furniture in the manufactory section and the showroom were designed by Erika Ignác and realised with admirable precision by local craftsmen. None the less, in the catering units these simple forms are sadly over-matched by provincial public taste.

All the same, the concept and execution of the complex marks an extraordinary cooperation of client and architect. A clear concept was realised consistently, while functionality was not marred either. I was happy to note that Herend's heritage is far more complex than the "hussar edging his sword".

